

Bogens emne er et stykke lokal historie. Men ved den behandling, der bliver emnet til del, hæver bogen sig højt over de sædvanlige lokalhistoriske fremstillinger og kan tjene som mønster på, hvorledes et lokalt stof kan få almindelig interesse, når det sættes i relief af udviklingen i det øvrige Danmark og den store verden. Forfatterens indlevethed i stoffet og fremragende fremstilling gør dr. Kornerup til en udmærket fører, som ingen, der interesserer sig for vor kulturs og lærdoms historie vil fortryde at følge i hans gennemgang af Ribe kathedralskoles historie fra dens begyndelse som katolsk bispe- og kapitelsskole gennem dens udvikling som luthersk kirkeskole og humanistisk embedsmandsskole til vor tids demokratiske almenskole.

Carl Lindberg Nielsen.

Knud Fabricius: Skånes overgang fra Danmark til Sverige. III. 1676—1679. 242 + 26 s. (Rosenkilde og Bagger, 1952).

I 1906 udsendte Knud Fabricius to dele af værket: Skånes Overgang fra Danmark til Sverige. Nu, i 1952 har han udsendt tredje del, der behandler årene under den skånske krig 1676—1679.

Det er ingen egentlig krigshistorie; om de store militære begivenheder berettes i største korthed, hovedvægten lægges på en indgående skildring af den skånske befolknings stemninger og tilstande under krigen. Opgaven har været vanskelig; når den har kunnet løses så godt, som tilfældet er blevet, skyldes det, at Fabricius har kunnet fremdrage et meget udstrakt materiale fra såvel danske som svenske arkiver. Gennem talrige indberetninger, stridsskrifter, proklamationer, kommissionsakter, dagbogsoptegnelser, memoirer og først og fremmest gennem hundreder af breve fra såvel militære som civile er det lykkedes ham at komme begivenhederne på meget nært hold, så han har kunnet tegne et yderst levende billede af befolkningens holdning, af dens håb og dens skuffelser og af dens svingninger under krigens forskellige faser.

De nye undersøgelser ændrer ikke de hidtil kendte hovedlinier: der levede ved krigens begyndelse et kraftigt håb om genforening med Danmark hos skåningerne, det blussede op under danskernes militære medgang i begyndelsen, men blev efterhånden bortvejret, da håbet om sejren forsvandt. Fabricius gør imidlertid dette billede mere detaillert, en lang række konkrete træk gør udviklingen mere levende. Meget nyt kommer frem om borgernes, præsternes og adelens holdning, en række præsters og adelsmænds skæbne følges under hele krigen. Nogle tonede tidligt rent flag, andre forsøgte at holde sig neutrale længst muligt, atter andre forsøgte at spille det farlige dobbeltspil. For næsten alle betød det lidelser og tab af ejendom og frihed, for nogle af livet.

Stor opmærksomhed vier Fabricius friskytte- og snaphanebevægelsen. En svensk historiker, Alf Åberg, har nylig, i »Snapphanarna«, 1951, hævdet, at snaphanekrigen nok så meget var en social som en national bevægelse. Snaphanerne var skovbygdernes løse folk, der benyttede krigstidens opløste forhold til frit at følge deres asociale tilbøjeligheder. De bekæmpede vel svenskerne, men i lige så høj grad den bosiddende befolkning, og Åberg mener, at danskernes støtte til snaphanerne medvirkede stærkt til den brede befolknings stemningsskifte under krigen. Fabricius sætter et skarpere skel mellem friskytter og snaphaner end Åberg. Snaphanerne var væsentlig løse folk, der strejfede rundt i småflokke uden militær kontrol og plyndrede svenske soldater eller skånske bønder, som det bedst kunne falde sig. De organiserede friskytter var derimod for største delen bønder, undertiden velhavende bønder, der uden for-

behold havde sluttet sig til danskerne; de kæmpede i faste kompagnier i samarbejde med den danske hærledelse, dygtigt men hårdt og skånselsløst og var en stadig kilde til uro for svenskerne, navnlig ved at true de svenske forbindelseslinier. Deres resultater skyldes åbenbart, at de til en begyndelse havde udstrakt støtte hos befolkningen. De fleste var dog hårde halse, der ikke tog hensyn til bøndernes ve og vel, og da den danske hærledelse efter Kristiansstads fald i 1678 besluttede at anvende den brændte jords taktik, og for en stor del brugte friskytterne til at afbrænde købstæder, herregårde og bøndergårde og til at udskrive bøndernes korn og kvæg, mistede de forståeligt nok deres popularitet og blev betragtet som en plage af bønderne. Det var dog vel nok så meget hærledelsens fortvivlede beslutning, som friskytternes udførelse af den, der fik skåningerne til at vende sig fra danskerne og indstille sig på fortsat at leve under svensk herredømme.

Fabricius fortjener megen tak, fordi han har udnyttet sit otium til at udarbejde dette værk, der er skrevet med en friskhed og en kraft, som ikke giver hans ungdomsværker noget efter. Man må varmt slutte sig til hans ønske om, at han må få liv og kræfter til at fuldføre værket med en 4de del.

Gunnar Olsen.

Jørgen H. Barfod: Slaget i Køge bugt den 1. juli 1677. Marinehistorisk selskabs skrifter nr. 1. 78 s. (I kommission hos Einar Munksgaard, 1952).

Som første nummer af en ny skriftrække har Marinehistorisk selskab udsendt en afhandling af cand. mag. Jørgen H. Barfod om vor søkrigshistories berømteste sejr, Niels Juels kamp med den svenske admiral Horn i Køge bugt under den efter sit formål — generobringen af de danske Østersøprovinser — opkaldte krig, den skånske, i sidste fjerdedel af det 17. århundrede.

Afhandlingen, der samtidig fremkommer i »Tidsskrift for Søværnen«, bygger på omfattende studier i såvel det danske som det svenske og hollandske rigsarkiv. Den indeholder et væld af enkeltheder til belysning af flådernes sammensætning, bestyknings og personel og — hvad der ikke er det mindst interessante — den redegør for de økonomiske gevinster, som både officerer og mandskab efter tidens skik fik for de tagne priser.

Nogen egentlig spændende slagskildring er det dog ikke blevet til, hvilket måske kan skyldes, at de centrale begivenheder har måttet sammenstykkes fra forskellige kilder. Hovedkilden, Niels Juels egen rapport til Kongen, er nemlig endnu ikke fundet; men da det opgives, at kildematerialet endnu langt fra (!) er udnyttet, er der måske stadig chancer herfor.

I øvrigt må det regnes til forfatterens fortjeneste, at han ikke anbringer slaget isoleret, men fører det ind i sin europæiske sammenhæng med Ludvig den 14.'s krige og frygten for een herre ved Øresund. I denne sidste henseende var Danmarks forbund med Holland næppe heller naturligt, og Barfod fremhæver derfor også, at der foruden Niels Juels personlige Interesse også var en politisk for at få slaget udkæmpet, inden en ventet hollandsk hjælpeflåde nåede frem.

I europæiske flåde kredse blev slaget berømt, og dets strategi brugtes som mønster ved udenlandske søkadetakademier. For krigens endelige resultat fik det ingen betydning. Stormagterne ville ikke mere tillade een magt at beherske sundet.

Finn H. Lauridsen.